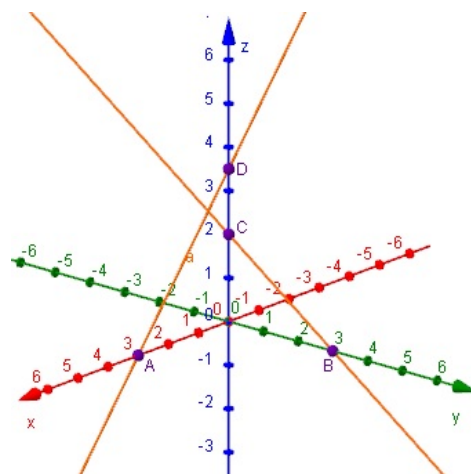

3.4 Punten, lijnen, vlakken

Inleiding

Zijn dit twee snijdende lijnen? Of kruisen ze elkaar? En wat versta je ook alweer onder 'kruisende lijnen'? En hoe bepaal je hun kortste onderlinge afstand? En hoe kunnen vlakken ten opzichte van elkaar liggen?

Over dergelijke vragen gaat dit onderdeel...

Figuur 1 [Figuurapplet](#)

Je leert in dit onderwerp

- bepalen of punten wel of niet op een lijn of in een vlak liggen;
- onderzoeken of lijnen elkaar snijden of kruisen, of evenwijdig zijn;
- onderzoeken of lijnen en/of vlakken elkaar snijden of niet.

Voorkennis

- met vectoren rekenen in 3D, het inproduct van twee vectoren gebruiken;
- werken met aanzichten van ruimtelijke figuren.

Verkennen

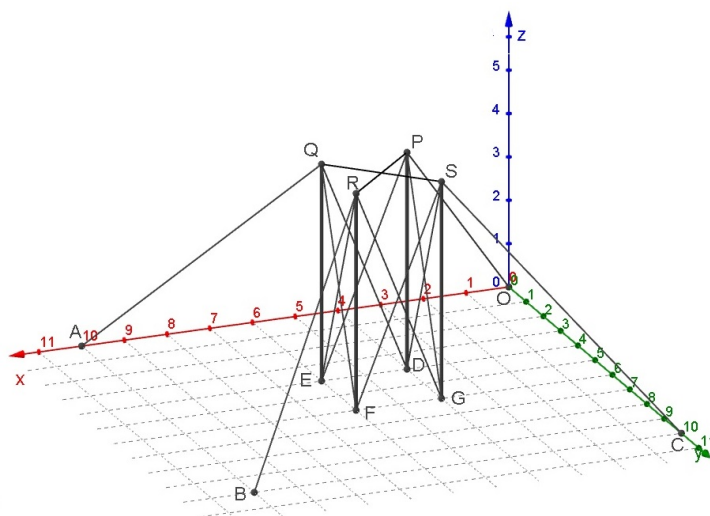
Opgave V1

Hier zie je een constructie met staalkabels en vier stalen masten in een driedimensionaal cartesisch $Oxyz$ -assenstelsel. Alle masten zijn evenwijdig aan de z -as en 5 m hoog. De constructie dient ter ondersteuning van een grote tent met een vierkant grondvlak van 10 m bij 10 m.

Punt P heeft de coördinaten $(4,4,5)$,
punt Q is $(6,4,5)$.

In de figuur lijken allerlei kabels elkaar te snijden, maar dat is gezichtsbedrog.

- Snijden de kabels FS en GR elkaar? En waarom?
- Snijden de kabels EP en GR elkaar? En waarom?
- Snijden de lijnen AQ en CS elkaar? En waarom?
- Snijden de lijnen AQ en FS elkaar? En waarom?
- Hoe ver liggen de lijnen EP en GR van elkaar?

Figuur 2 [Figuurapplet](#)

Uitleg 1

Hier zie je een constructie met staalkabels en vier stalen masten in een driedimensionaal cartesisch $Oxyz$ -assenstelsel. Alle masten zijn evenwijdig aan de z -as en 5 m hoog. De constructie dient ter ondersteuning van een grote tent met een vierkant grondvlak van 10 m bij 10 m.

Punt P heeft de coördinaten $(4,4,5)$, punt Q is $(6,4,5)$.

In de figuur lijken allerlei kabels elkaar te snijden, maar dat is gezichtsbedrog, draai de figuur maar.

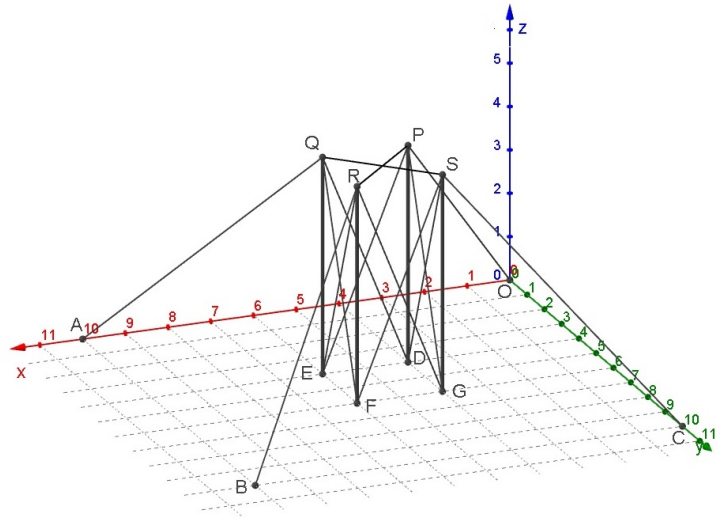
Zo liggen de kabels (en dus de lijnen) FS en GR in hetzelfde vlak $FGSR$. Lijnen die in hetzelfde vlak liggen lopen evenwijdig of snijden elkaar. Evenwijdig zijn ze niet en dus snijden ze elkaar. Maar de lijnen FS en DQ liggen niet in hetzelfde vlak. Deze lijnen zijn niet evenwijdig, maar ze snijden elkaar ook niet. Het zijn kruisende lijnen.

Aanzichten helpen bij het beoordelen van de onderlinge ligging van punten, lijnen en vlakken. Bijvoorbeeld zie je in een bovenaanzicht dat punt D in het vlak $BOPR$ ligt. En zie je in een vooraanzicht dat de lijnen AQ en OP elkaar snijden.

Soms kun je met coördinaten redeneren. Bijvoorbeeld de lijnen EP en DS lijken wel evenwijdig. Gelukkig weet je van al deze punten de coördinaten: $E(6,4,0)$, $P(4,4,5)$, $D(4,4,0)$ en $S(4,6,5)$. Dus zijn de richtingsvectoren van beide lijnen:

$$\overrightarrow{EP} = \begin{pmatrix} -2 \\ 0 \\ 5 \end{pmatrix} \text{ en } \overrightarrow{DS} = \begin{pmatrix} 0 \\ 2 \\ 5 \end{pmatrix}$$

Deze vectoren hebben niet dezelfde richting en dus zijn deze lijnen niet evenwijdig.

Figuur 3 Figuurapplet

Opgave 1

Bekijk **Uitleg 1** en vooral de figuur.

- De lijnen BR en FQ lijken een snijpunt te hebben. Waarom is dat toch niet het geval? Hoe noem je hun onderlinge ligging?
- Waarom liggen de punten E en G in vlak $ACSQ$?
- De lijnen BR en FS lijken evenwijdig. Is dat ook zo? Licht je antwoord toe met vectoren.

Opgave 2

Bekijk **Uitleg 1**.

- Toon met behulp van het bovenaanzicht aan dat inderdaad punt D in vlak $BOPR$ ligt.
- Waarom kun je zeggen dat de lijnen AQ en OP elkaar snijden?
- Bepaal met behulp van het boven- en zijaanzicht de coördinaten van het snijpunt van de lijnen AQ en OP .

Uitleg 2

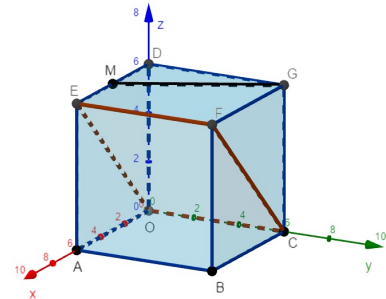
Bekijk kubus $OABC.DEFG$. Punt M ligt op het midden van ribbe DE . Verder is vlak $OCFE$ getekend.

Een vlak is in alle richtingen onbegrensd. Net zoals een lijn geen begin en eind heeft.

Het is dus zinvol om te vragen naar de onderlinge ligging van vlak $OCFE$ en lijn GM .

Merk op dat de lijnstukken DE en GM in hetzelfde vlak liggen ($DEFG$). De lijnstukken zijn niet evenwijdig, dit betekent dat de lijnen DE en GM elkaar snijden. En daarom snijdt lijn GM vlak $OCFE$.

Omdat lijn GM vlak $OCFE$ snijdt, snijden de vlakken DMG en $OCFE$ elkaar. Merk ook op dat vlak DMG hetzelfde is als vlak $DEFG$.

Figuur 4 **Figuurapplet**

Opgave 3

Bekijk de kubus uit **Uitleg 2**.

- Bepaal de onderlinge ligging van lijn DG en vlak $OCEF$.
- Bepaal de onderlinge ligging van lijn GM en vlak $ABFE$.

Opgave 4

Bekijk de kubus uit **Uitleg 2**.

- Bepaal de onderlinge ligging van de vlakken DGM en $ABFE$.
- Punt P is het midden van lijnstuk OD . Bepaal de onderlinge ligging van de vlakken PDM en $ACGE$.

Theorie en voorbeelden

Om te onthouden

Een **punt** is een positie in de ruimte zonder afmetingen. Een punt kan op een lijn of in een vlak liggen.

Een **lijn** wordt bepaald door twee punten, door twee punten gaat precies één lijn die naar beide kanten onbegrensd is.

- Twee lijnen met dezelfde richting(svector) zijn evenwijdig.
- Twee lijnen met dezelfde richting(svector) en een gemeenschappelijk punt vallen samen.
- Twee lijnen die niet dezelfde richting(svector) hebben snijden elkaar als ze in hetzelfde vlak liggen.
- Twee lijnen die niet dezelfde richting(svector) hebben **kruisen** elkaar als ze niet in hetzelfde vlak liggen.

Een **vlak** wordt bepaald door drie punten die niet op één lijn liggen, door drie van die punten gaat precies één vlak dat naar alle kanten onbegrensd is. Een vlak kan ook bepaald worden door:

- een lijn met een punt dat daar niet op ligt;
- twee snijdende lijnen;
- twee evenwijdige lijnen.

De **onderlinge ligging** van lijnen en vlakken:

- Een lijn l is evenwijdig met een vlak V als hij in een ander vlak ligt dat evenwijdig is met V .
- Een lijn l snijdt een vlak V als hij in een ander vlak ligt dat niet evenwijdig is met V .
- Een lijn l ligt in een vlak V als twee punten van de lijn in V liggen.
- Twee vlakken zijn evenwijdig als ze geen gemeenschappelijke punten hebben. Dat is bijvoorbeeld zo als twee snijdende lijnen in het éne vlak evenwijdig zijn aan twee snijdende lijnen in het andere vlak.
- Twee vlakken snijden elkaar als ze één of meer gemeenschappelijke punten hebben. Ze hebben dan een snijlijn.

Voorbeeld 1

Van de kubus $OABC.DEFG$ is M het midden van AE en N het midden van AB .

Bepaal de onderlinge ligging van de lijnen:

- DF en MB
- MC en DN
- BG en DN

Antwoord

Voor de onderlinge ligging van DF en MB kun je zo redeneren:

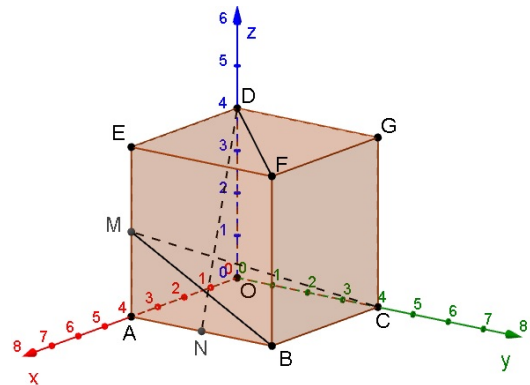
- DF en MB zijn niet evenwijdig, vergelijk eventueel hun richtingsvectoren.
- MB en punt F liggen in het voorvlak.
- Punt D ligt niet in het voorvlak.
- DF en MB liggen dus niet in één vlak en kunnen elkaar daarom niet snijden.
- DF en MB zijn kruisende lijnen.

Voor de onderlinge ligging van CM en DN kun je zo redeneren:

- CM en DN zijn niet evenwijdig, vergelijk eventueel hun richtingsvectoren.
- CM en punt H liggen in het vlak HMC .
- Ligt punt N ook in dat vlak?
- MN en CD zijn evenwijdig (richtingsvectoren) en vormen dus vlak $MNCH$.
- CM en DN liggen in vlak $MNCH$ en zijn dus evenwijdig.

Voor de onderlinge ligging van BG en DN kun je zo redeneren:

- Beide lijnen liggen in vlak $ABGD$.
- De lijnen zijn niet evenwijdig, dus snijden ze elkaar.

Figuur 5 Figuurapplet

Opgave 5

In **Voorbeeld 1** wordt beredeneerd dat de lijnen BG en DN elkaar snijden.

- Welke y -coördinaat heeft het snijpunt?
- Bekijk een bovenaanzicht (met de applet of teken het zelf) en bepaal zo de x -coördinaat van het snijpunt.
- Bekijk het vooraanzicht en bepaal zo de z -coördinaat van het snijpunt.

Opgave 6

In **Voorbeeld 1** zie je hoe je de onderlinge ligging van lijnen kunt beredeneren. Gegeven is de kubus $OABC.DEFH$ met $A(6,0,0)$, $C(0,6,0)$ en $D(0,0,6)$. M is het midden van AE . Op de ribben van deze kubus liggen $P(6,2,0)$, $Q(6,5,0)$ en $R(0,2,6)$.

Beredeneer de onderlinge ligging van de lijnen:

- a EF en OD
- b PR en QG
- c PR en CM
- d QR en CM
- e PR en BG
- f PQ en AB

Opgave 7

Het prisma $ABC.DEF$ is gegeven door $A(0, -3, 0)$, $B(4, 0, 0)$, $C(0, 3, 0)$ en $D(0, -3, 4)$. Verder is M het midden van AB en N het midden van BC .

- a Beredeneer dat de zijvlaksdiaalonen AE en BF elkaar kruisen.
- b Beredeneer dat de lijnen DM en FN elkaar snijden. Welke coördinaten heeft hun snijpunt S ?
- c Welke hoek maken de lijnen DM en FN met elkaar?

Voorbeeld 2

Van de kubus $OABC.DEFG$ is M het midden van AE en N het midden van BF .

- Bepaal de onderlinge ligging van de lijn DF en het vlak $OMNC$.
- Bepaal ook de onderlinge ligging van de lijn DG en het vlak $OMNC$.

Antwoord

Voor de onderlinge ligging van DF en vlak $OMNC$ kun je zo redeneren:

- D en F liggen niet in vlak $OMNC$.
- DF ligt in vlak $OBFD$.
- Lijn ON ligt in vlak $OMNC$ en in vlak $OBFD$.
- DF en ON liggen dus in één vlak en hebben een snijpunt.
- DF en vlak $OMNC$ snijden elkaar.

Voor de onderlinge ligging van DG en vlak $OMNC$ kun je zo redeneren:

- D en G liggen niet in vlak $OMNC$.
- DG ligt in vlak $OCGD$.
- Lijn OC ligt in vlak $OMNC$ en in vlak $OCGD$.
- DG en OC zijn evenwijdig.
- DG en vlak $OMNC$ zijn evenwijdig.

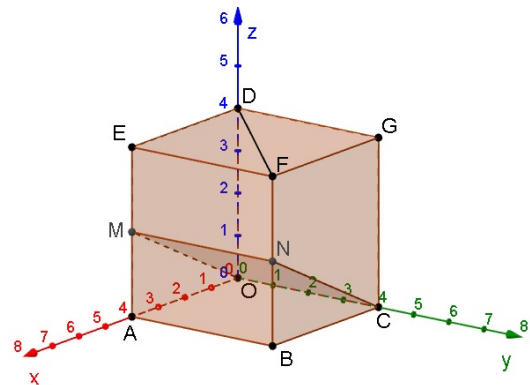
Opgave 8

In **Voorbeeld 2** zie je hoe je de onderlinge ligging van een lijn en een vlak kunt beredeneren. Gegeven is de kubus $OABC.DEFG$ met $A(6,0,0)$, $C(0,6,0)$ en $D(0,0,6)$.

Beredeneer de onderlinge ligging van:

- a Vlak AGE en lijn DC .
- b Vlak AGE en lijn DB .
- c Vlak ACD en lijn EG .
- d Vlak ACD en lijn BF .

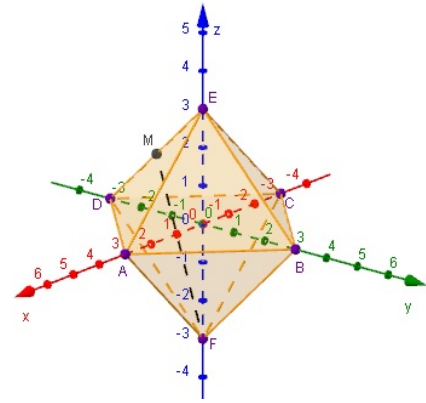
Opgave 9

Figuur 6 **Figuurapplet**

Dit is een regelmatig achthoekig vlak (octaëder) met $A(3,0,0)$, $B(0,3,0)$, $E(0,0,3)$ en $F(0,0,-3)$. M is het midden van ED .

- Beredeneer dat lijn AE evenwijdig is met het vlak FBC .
- Beredeneer dat FM het vlak BCE snijdt en bepaal hun snijpunt S .

Figuur 7 Figuurapplet

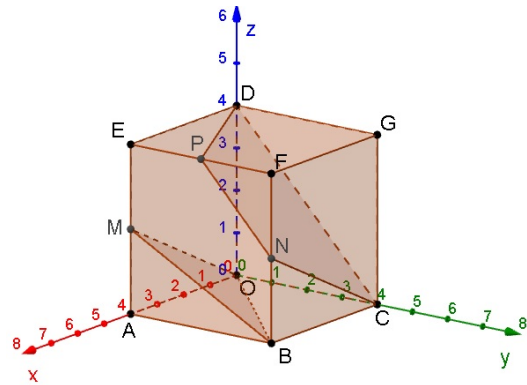
Voorbeeld 3

Van de kubus $OABC.DEFG$ is M het midden van AE , N het midden van BF en P het midden van EF . Bepaal de onderlinge ligging van de vlakken OMB en $DPNC$.

Antwoord

Voor de onderlinge ligging van de vlakken OMB en $DPNC$ kun je zo redeneren:

- Als je ook maar één punt kunt vinden dat in beide vlakken ligt, snijden ze elkaar.
- PN en MB liggen beide in vlak $ABFE$.
- PN en MB zijn niet evenwijdig (richtingsvectoren) en snijden elkaar in vlak $ABFE$.
- Dit snijpunt ligt in beide vlakken.
- De vlakken OMB en $DPNC$ snijden elkaar.

Figuur 8 Figuurapplet

Opgave 10

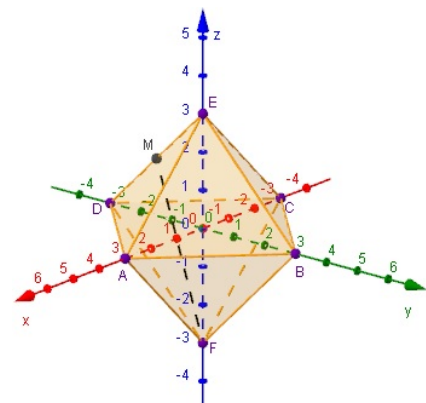
In **Voorbeeld 3** zie je hoe je de onderlinge ligging van vlakken kunt beredeneren. Gegeven is de kubus $OABC.DEFG$ met $A(6,0,0)$, $C(0,6,0)$ en $D(0,0,6)$. M is het midden van AE en N dat van CG . Beredeneer de onderlinge ligging van de vlakken:

- OMB en CFD
- OMB en NFD

Opgave 11

Dit is een regelmatig achthoekig vlak (octaëder) met $A(3,0,0)$, $B(0,3,0)$, $E(0,0,3)$ en $F(0,0,-3)$. M is het midden van ED .

- Beredeneer dat de vlakken DAF en BCE evenwijdig zijn.
- Beredeneer dat de vlakken DAF en BCM niet evenwijdig zijn.

Figuur 9 Figuurapplet

Verwerken

Opgave 12

Welke beweringen zijn waar?

- A. Als twee lijnen in eenzelfde vlak liggen, dan snijden ze elkaar.
- B. Een vlak wordt bepaald door drie punten, die niet op één lijn liggen.
- C. Twee lijnen die niet dezelfde richtingsvector hebben snijden elkaar.
- D. Twee vlakken die geen gemeenschappelijke punten hebben, zijn evenwijdig.

Opgave 13

Gegeven is kubus $OABC.DEFG$. Punt M ligt op het midden van ribbe FG .

Bepaal de onderlinge ligging van de lijnen AM en EF .

Opgave 14

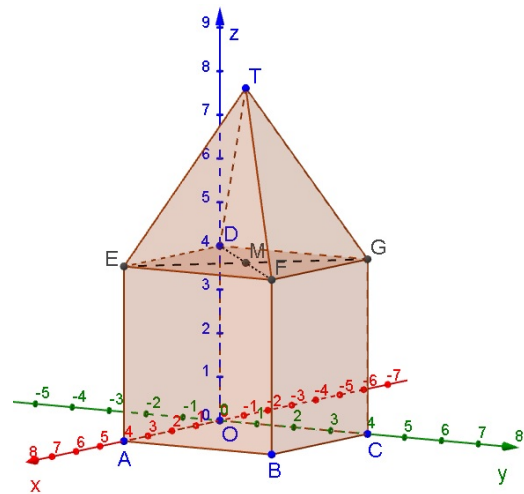
Gegeven is een piramide $T.ABCD$ in een cartesisch assenstelsel door $A(4, -4, 0)$, $B(4, 4, 0)$, $C(-4, 4, 0)$, $D(-4, -4, 0)$ en $T(0, 0, 12)$. Punt M is het midden van BT en punt N is het midden van CT .

- a Is $AMND$ een vierhoek, dus een vlakke figuur? Licht je antwoord toe.
- b Hebben de lijnen AM en OT een snijpunt? Licht je antwoord toe.
- c Beredeneer de coördinaten van het snijpunt S van AM en DN .
- d Bereken in één decimaal de hoek waaronder AM en DN elkaar snijden in graden nauwkeurig.

Opgave 15

Hier zie je een regelmatige vierzijdige piramide boven op een kubus. De piramide is even hoog als de kubus.

- a Beredeneer dat de lijnen BF en ET elkaar kruisen.
- b Beredeneer dat de lijnen AG en ET elkaar snijden. Bepaal ook hun snijpunt.
- c Beredeneer de onderlinge ligging van lijn BF en vlak DGT . Als ze elkaar snijden, bepaal dan hun snijpunt.
- d Beredeneer de onderlinge ligging van lijn BM en vlak EFT . Als ze elkaar snijden, bepaal dan hun snijpunt.

Figuur 10 [Figuurapplet](#)

Opgave 16

Een veelvlak $ABCD.EFGH$ heeft als hoekpunten $A(4, -3, 0)$, $B(4, 3, 0)$, $C(-4, 3, 0)$, $D(-4, -3, 0)$, $E(2, -1, 4)$, $F(2, 1, 4)$, $G(-2, 1, 4)$ en $H(-2, -1, 4)$.

- a Is dit veelvlak een afgeknotte piramide? Licht het antwoord toe.
- b De lijnen AE en BF snijden elkaar. Waarom weet je dat zeker? Bepaal met behulp van aanzichten hun snijpunt S .

Opgave 17

Kubus $OABC.DEFG$ is in een cartesisch assenstelsel gegeven door $A(4, 0, 0)$, $C(0, 4, 0)$ en $D(0, 0, 4)$. K is het midden van AE en L dat van CG . Punt M ligt op het verlengde van ribbe FG zo, dat $|FG| = |GM|$. Punt N ligt op het verlengde van ribbe OC zo, dat $|OC| = |CN|$.

- a Laat zien, dat $BLDK$ een vlakke vierhoek is.
- b Beredeneer dat de lijn MN in het vlak $BLDK$ ligt.

Toepassen

Opgave 18: Regelmatig driezijdig prisma

Van het regelmatige driezijdige prisma $ABC.DEF$ zijn het voorvlak en het achtervlak gelijkzijdige driehoeken. Gegeven is $A(4, -3, 0)$, $B(4, 3, 0)$, $D(-4, 3, 0)$ en $E(-4, -3, 0)$. Verder is M het midden van EF en N het midden van DF .

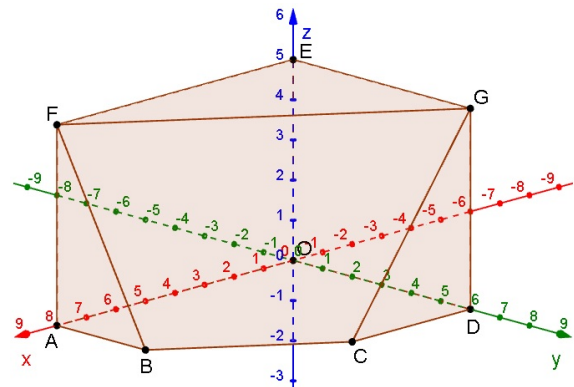
- Bepaal de coördinaten van de punten C en F .
- Beredeneer dat de lijnen AM en BN elkaar snijden. Bereken ook exact het snijpunt S .
- Beredeneer de onderlinge ligging van de lijnen BM en CN .

Testen

Opgave 19

In een cartesisch assenstelsel is $OABCD.EFG$ een afgeknotte balk met $A(8, 0, 0)$, $B(8, 3, 0)$, $C(4, 6, 0)$, $D(0, 6, 0)$, $E(0, 0, 5)$, $F(8, 0, 5)$ en $G(0, 6, 5)$.

- Toon aan dat $BCGF$ een (vlakke) vierhoek is.
- Beredeneer de onderlinge ligging van de lijnen FG en OE .
- Beredeneer de onderlinge ligging van lijn AD en vlak $BCGF$.
- M is het midden van lijnstuk FG . Beredeneer dat BM en EA elkaar kruisen.

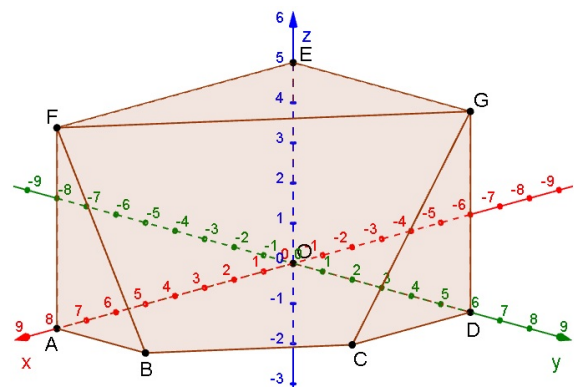

Figuur 11 [Figuurapplet](#)

Opgave 20

In een cartesisch assenstelsel is $OABCD.EFG$ een afgeknotte balk met $A(8, 0, 0)$, $B(8, 3, 0)$, $C(4, 6, 0)$, $D(0, 6, 0)$, $E(0, 0, 5)$, $F(8, 0, 5)$ en $G(0, 6, 5)$.

- Beredeneer dat FB en GC elkaar snijden en bepaal hun snijpunt.
- Welke hoek maken FB en GC met elkaar?

Figuur 12 [Figuurapplet](#)

© 2024

Deze paragraaf is een onderdeel van het Math4All wiskundemateriaal.

Math4All stelt het op prijs als onvolkomenheden in het materiaal worden gemeld en ideeën voor verbeteringen in de content of dienstverlening kenbaar worden gemaakt. Klik op in de marge bij de betreffende opgave. Uw mailprogramma wordt dan geopend waarbij het emailadres en onderwerp al zijn ingevuld. U hoeft alleen uw opmerkingen nog maar in te voeren.

Email: f.spijkers@math4all.nl

Met de Math4All Foliostaat kunnen complete readers worden samengesteld en toetsen worden gegenereerd. Docenten kunnen bij a.f.otten@math4all.nl een gratis inlog voor de maatwerkdienst aanvragen.
